

بسم الله الرحمن الرحيم

دستاوردهای سازمان دانش بومی و فرهنگ شفاهی باختر ایران

از توسعه نیافتگی تا توسعه پایدار جلد سوم
جایگاه دانش بومی در توسعه پایدار نمونه‌ی باغداری و جنگل کاری

هورامان

محمد رضا (فریبرز) همزه‌ای و محمد باقر نسب

معرفی کتاب در: سایت ژیان گه زاگروس

www.zagrosecology.com

پاییز: ۱۳۹۹ خورشیدی

پیشگفتار کتاب جایگاه دانش بومی باغداری و جنگل کاری هورامان در توسعه پایدار

این کتاب جلد سوم از یک سریال پژوهشی است که زیر عنوان "از توسعه نیافتگی تا توسعه پایدار" پی گرفته می‌شود. در یک دسته از انگاره‌ها و راهبردها که با نام "گمانه‌های توسعه پایدار" شناخته شده است، جدا از گفتمان مهم نگاهداری زیستگاه طبیعی زمین، انگاره‌های دیگری جا داده شده است که همگی پیرامون اجتماع و فرهنگ می‌گردد. با این همه، انگاره‌ها و راهکارهای توسعه پایدار دارای پیوندهای استوار با یکدیگر بوده و از پیوستگی منطقی برخوردار هستند. برای نمونه، هنگامی که گفته می‌شود که برای رسیدن به توسعه‌ای ژرف و استوار نیاز به توسعه‌ای از پایین به بالاست، این خود تأکید به این نکته است که توسعه‌ی رویه-ای و یا از بالا به پایین، نمی‌توان جایگزین توسعه‌ی پایدار شود. از سوی دیگر، تنها از راه توسعه‌ی از پایین به بالا می‌توان به مشارکت و همکاری بخش بزرگی از مردم دست یافت و همین‌گونه مشارکت، خود در گروه دست‌یابی به برابری نسبی اجتماعی و اقتصادی است. مشارکت که بهبودی اقتصادی و اجتماعی بخش بزرگی از جامعه را در پی خواهد داشت، خود تا اندازه‌ای نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی را کم می‌کند. مشارکت حداکثری ژرف و بلند مدت نیز بدون وجود یک ساختار سیاسی مردم‌سالارانه به سختی می‌تواند دست‌یافتنی باشد.

در این زمان نیاز بسیاری نیست تا به نشان دادن ارزش دانش بومی در راستای دست‌یابی به توسعه پایدار پرداخته شود؛ چرا که پژوهش‌های انجام شده در کشورهای گوناگون جهان، جای هیچ‌گمانی در این باره را نگذاشته است. ولی پرسشی که به جا می‌ماند، این است که با شتاب و اندازه‌ای که دانش بومی در صد سال گذشته در ایران و کشورهای خاورمیانه از میان رفته است، آیا باز هم چیزی مانده است تا بتوان گردآوری کرده و به کار برد؟

این پژوهش بیشتر از هر چیز بر آن است تا نشان دهد که گنجینه‌ی دانش بومی این سرزمین از چنان پرباری برخوردار بوده است که با وجود ناپدید شدن بخش بزرگی از آن، هنوز هم ارزش آن را دارد تا در راستای گردآوری آن تلاش و هزینه شود.

همانگونه که پیش از این آمد، نخستین گام در راستای بهره‌برداری از دانش بومی، گردآوری آن است. با شتابی که در ناپدید شدن دانش بومی هست، هر چه در این کار درنگ شود، اندازه و ارزش آن کمتر خواهد شد. در این باره یکی از اندیشمندان اروپایی گفته است که هرگاه پیرمرد یا پیرزنی آگاه به دانش بومی از جهان می‌رود، بخشی از میراث فرهنگی جهانی برای همیشه گم می‌شود. از آنجا که این دانش در ایران تنها در یاد یکی دو نسل گذشته نگاهداری می‌شود، با رفتن این یکی دو نسل دیگر چیزی برای گردآوری وجود نخواهد داشت. از این رو در اینجا با پرداختن به بخش کوچکی از دانش بومی هورامان، این پژوهش پژوهشگران و

دست اندرکاران فراخوانده می‌شوند، تا هر چه زودتر و گسترده‌تر این گام نخست را بردارند. برای گردآوری دانش بومی سرزمین‌های ایرانی، زودترین زمان که اکنون باشد، باز هم دیر است.

گام دوم خواه ناخواه بهره‌برداری از آگاهی‌های به‌دست آمده در راستای به‌کارگیری آن‌ها برای دست‌یابی به توسعه‌ی پایدار است. درحالی‌که همین پژوهش کوچک که در اینجا پیشکش می‌شود، از آگاهی‌های پرارزشی برخوردار است که جدا از هدف اصلی یادشده‌ی بالا در فراخواندن پژوهشگران و دست‌اندرکاران، می‌توان در برنامه‌ریزی کلان، و حتا به شیوه‌ی خرد نیز از آن بهره گرفت.

یک نمونه برای گفته‌ی بالا را می‌توان در گفتمانی دید که در پیوند با ذخیره‌ی ژنتیکی آورده شده است. همین سخن کوتاه که در آن بخش آورده شده است، می‌تواند حتا یک فرماندار و یا شهردار در هورامان را وادارد تا در راستای درختکاری درختان میوه‌ی جنگلی شگفتی بیافریند. در یک نمونه‌ی دیگر درباره‌ی دانش بومی آبرسانی هرسین نیز نشان داده شده است که از تجربه‌ی گذشتگان برای از میان برداشتن دشواری‌های آینده در طرح‌های بسیاری بهره برد (همزه‌ای، ۱۳۹۱).

نکته‌ی دیگری که باید یادآوری کرد، این است که با وجود جدا بودن گفتمان‌های دانش بومی و فرهنگ شفاهی، چه بسیار موردهایی که با درجه‌های گوناگون، این دو گفتمان با هم آمیخته شده‌اند. برای همین، خوانندگان به زودی در خواهند یافت که در این پژوهش کوچک، جدا از مستندسازی دانش بومی، شمار چشم‌گیری از واژه‌های زبان هورامان در آن گرد آمده‌اند که برای زبان‌شناسان و پژوهشگران فرهنگ نیز از ارزش ویژه‌ای برخوردار خواهد بود. افزون بر آن، از نگاه جامعه‌شناسی فرهنگی، فناوری‌هایی که در راستای "تراس‌بندی" یا "تولیدهای کشاورزی" و یا "آبرسانی" در این پژوهش معرفی شده‌اند، جدا از واژه‌ها و ترکیب‌های زبانی، می‌توانند به پژوهشگران درباره‌ی پیشینه‌ی فرهنگی و تولیدی مردم هورامان، آگاهی‌های مهمی را بدهند.

به سبب جایگاه فرهنگی هورامان در این بخش از کشور، آگاهی‌های به‌دست آمده درباره‌ی زبان و فرهنگ هورامان می‌توانند برای دریافت بهتر فرهنگ همه‌ی این منطقه سودمند باشد؛ چه زبان هورامی پرگوینده‌ترین گویش در میان گروه زبانی "گورانی" است. در پژوهشی که درباره‌ی زبان و فرهنگ گورانی انجام گرفته است، چنان می‌نماید که دریافت بهتر زبان و فرهنگ گورانی، می‌تواند کلیدی باشد برای روشن کردن بسیاری از ناشناخته‌ها درباره‌ی تاریخ و فرهنگ ایران باختری (همزه‌ای، ۱۳۹۳).

فهرست

۱- جایگاه دانش بومی در توسعه پایدار

- ۱-۱- سخن آغازین ۱
- ۱-۲- الگوی بومی توسعه ۳
- ۱-۳- میزان یا معیار برای یک الگوی بومی ۴
- ۱-۴- دانش بومی یعنی چه؟ ۴
- ۱-۵- مفهوم‌شناسی ۸
- ۱-۵-۱- دانش و فلسفه‌ی آن ۸
- ۱-۵-۲- مفهوم دانش بومی ۱۰
- ۱-۵-۳- فلسفه‌ی دانش سرمایه‌داری ۱۱
- ۱-۵-۴- فلسفه‌ی دانش جهان سومی ۱۴
- ۱-۵-۵- دانش بومی باختر و خاورزمین ۱۶
- ۱-۵-۶- ویژگی‌های دانش بومی و همیستادهای دانش محلی ۱۹
- ۱-۵-۷- گونه‌شناسی دانش بومی ۲۲
- ۱-۵-۸- دانش بومی در خطر نابودی ۲۲
- ۱-۵-۹- ویژگی‌های دانش بومی و دانش رسمی ۲۳
- ۱-۵-۱۰- آمیختن دانش بومی با دانش رسمی ۲۶
- ۱-۵-۱۱- کاربرد دانش محلی (بومی) در توسعه ۲۶
- ۱-۵-۱۲- اهمیت گردآوری دانش بومی ۲۷
- ۱-۵-۱۳- ارزش کنونی دانش بومی کشاورزی ۲۸
- ۱-۵-۱۴- رابطه‌ی دانش بومی و پست مدرنیسم ۳۱
- ۱-۶- پیشینه باغبانی در ایران باستان ۳۳
- ۱-۷- کتاب‌شناسی ۳۶
- ۱-۸- شیوه‌ی نگارش ۴۰
- ۱-۹- ارزش و هدف کتاب ۴۷
- ۱-۱۰- ویژگی‌های سرزمین اورامان ۴۹
- ۱-۱۰-۱- هورامان یا هورامان ۴۹
- ۱-۱۰-۲- موقعیت جغرافیایی ۴۹
- ۱-۱۰-۳- هورامان تخت ۵۰
- ۱-۱۰-۴- هورامان لهن ۵۱
- ۱-۱۰-۵- ویژگی‌های طبیعی ۵۱
- ۱-۱۰-۶- آب و هوا ۵۲

- ۵۲ ۷-۱۰-۱- پوشش جنگلی و گیاهی
- ۵۲ ۸-۱۰-۱- بخش بندی سیاسی
- ۵۳ ۹-۱۰-۱- ویژگی های اقتصادی
- ۵۴ ۱۱-۱- روش شناسی و ساختار کتاب

بخش دوم

۲- دانش بومی در هورامان

- ۵۷ ۱-۲- باغبانی
- ۵۸ ۱-۲- بخش بندی اورامان بر پایه ی بلندی
- ۵۸ ۱-۱-۲- اورامان بلند (سردسیر)
- ۵۸ ۲-۱-۱-۲ اورامان پایین (گرمسیر)
- ۶۰ ۲-۱-۲- گونه شناسی باغ ها بر پایه ی پهنای جغرافیایی
- ۶۰ ۱-۲-۱-۲- باغ های نثار (دامنه ی شمالی کوه ها)
- ۶۰ ۲-۱-۲-۲- باغ های وهره تاو (دامنه جنوبی و روبه آفتاب کوه ها)
- ۶۲ ۳-۱-۲- گونه شناسی باغ ها بر حسب نیاز به آب
- ۶۲ ۳-۱-۳-۱- باغ های آبی
- ۶۲ ۳-۱-۳-۲- باغ های دیم
- ۶۴ ۱-۲-۴- مدیریت خاک و بیشترین بهره وری از زمین محدود
- ۶۴ ۴-۱-۴-۱- کوچ عمودی (هوارنشینی) بیشترین بهره برداری از زمین
- ۶۵ ۴-۱-۴-۲- گونه های بهره برداری بهینه از زمین محدود
- ۶۵ ۲-۱-۴-۲-۱- برپایی روستاها در زمین های غیر قابل کشت
- ۶۶ ۲-۱-۴-۲-۲- بافت پلکانی روستا
- ۶۶ ۳-۲-۱-۴-۲- تجاوز نکردن خانه ها به زمین های محدود کشاورزی
- ۶۷ ۴-۲-۱-۴-۲- جلوگیری از خطر سیل و لغزش زمین
- ۶۷ ۵-۲-۱-۴-۲- برپایی روستا در زمین های دیم
- ۶۸ ۶-۲-۱-۴-۲- جابه جایی روستاها
- ۷۰ ۳-۲-۱-۴-۲- تراس بندی و کرت بندی (ته لان به سه ی)
- ۷۰ ۱-۳-۲-۱-۴- گونه های تراس بندی در هورامان
- ۷۰ ۱- تراس های افقی (معمولی)
- ۷۱ ۲- تراس های منفرد (نیم دایره)
- ۷۲ ۳-۲-۱-۴-۲- الف- روش درست کردن تراس ها (ته لان)
- ۷۳ ۱- کندن پی

- ۷۳ ۲- چیدن دیوار
- ۷۴ ۳- جای دادن پله‌های ویژه
- ۷۵ ۴- همیستاد پیچیده‌ی زهکشی
- ۷۵ ۲-۳-۴-۱-۲-ب- اهمیت همیستاد زهکشی
- ۷۵ ۱- ماندگاری و دوام تراس‌بندی (ته‌لان)
- ۷۵ ۲- زهکشی آب
- ۷۶ ۳- نگاهداری خاک
- ۷۶ ۴- آبیاری آسان
- ۷۶ ۵- گردآوری سنگ‌ها و خرده‌سنگ‌ها
- ۷۷ ۶- هواکشی به درون خاک
- ۷۷ ۲-۳-۴-۱-۲-ث- خاک‌ریزی و تخت کردن
- ۷۹ ۴-۱-۲- گونه‌شناسی تراس‌ها (ته‌لان) بر پایه‌ی عرض آن‌ها
- ۷۹ ۱- باریک (تراس‌های کم‌عرض)
- ۸۰ ۲- تراس‌های میانی
- ۸۰ ۳- تراس‌های پهن
- ۸۰ ۴-۱-۲-۵- اهمیت تراس‌بندی (ته‌لان)
- ۸۱ ۵-۱-۲- کود
- ۸۲ ۱-۵-۱-۲- روش‌های استفاده از کود جانوری
- ۸۲ ۱- کود پوسیده
- ۸۲ ۲- پاشیدن روی زمین
- ۸۲ ۳- دفن کود در زیر خاک
- ۸۳ ۲-۱-۵-۲- حمل کود جانوری به زمین
- ۸۵ ۳-۱-۵-۲- دادوستد پایاپای کود با میوه
- ۸۵ ۶-۱-۲- آبیاری
- ۸۵ ۱-۶-۱-۲- اهمیت آب در فرهنگ بومی
- ۸۷ ۲-۱-۶-۲- سرچشمه‌های آب
- ۸۷ ۳-۱-۶-۲- گونه‌شناسی استخرهای ذخیره آب
- ۸۷ ۱-۳-۱-۶-۲- استخرهای یکساله (موقت)
- ۸۸ ۲-۳-۱-۶-۲- استخرهای دائمی
- ۸۹ ۴-۱-۶-۲- بخش‌های اصلی جوی آب
- ۸۹ ۱-۴-۱-۶-۲- بند (بند جو یا به‌نگا)
- ۸۹ ۱-۴-۱-۶-۲- الف- بند همیشگی

- ۸۹ بند موقت ۲-۱-۶-۴-۱
- ۹۰ جوی اصلی (شاجو) ۲-۱-۶-۴-۲
- ۹۰ جو یا جوی ۲-۱-۶-۴-۳
- ۹۰ بریدگی (کهله‌به‌ر) ۲-۱-۶-۴-۴
- ۹۰ ساختن جوی آب ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۱ دشواری‌ها بر سر راه جوی آب در هورامان ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۱ دره‌ها (ژرف و نیمه ژرف) ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۱ رودخانه‌ها ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۲ سنگ‌های بزرگ ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۲ صخره‌ها ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۳ ۱- صخره‌های صاف ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۳ ۲- صخره‌های با سطح برجسته و دیوار گیر ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۳ ۳- صخره‌های بلند و صاف و شیوه‌ی چیدن پایه‌ی دیوار ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۴ الف- شکاف‌های ۷ شکل عمودی در صخره ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۴ ب- شکاف‌های افقی در صخره ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۶ پ- صخره‌های صاف ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۶ ت- صخره‌های دیواره‌ای ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۷ ۲-۱-۶-۶- بخش بندی آب ۲-۱-۶-۵-۱
- ۹۹ ۲-۱-۶-۷- میراب (میراو) در گذشته ۲-۱-۶-۵-۱
- ۱۰۰ ۲-۱-۶-۸- همیاری در (آب به آب) ۲-۱-۶-۵-۱
- ۱۰۰ ۲-۱-۶-۹- مدیریت آب و خاک در باغ ۲-۱-۶-۵-۱

بخش سوم

۳- باغبانی

- ۱۰۵ ۳-۱- انار ۳-۱-۱
- ۱۰۶ ۱- گونه‌های انار ۳-۱-۱
- ۱۰۶ ۱-۱-۱-۱- انار خه‌تاوی ۳-۱-۱
- ۱۰۷ ۱-۱-۲- انار نه رمه ددانه ۳-۱-۱
- ۱۰۷ ۱-۱-۳- انار که‌وو، که‌وله ۳-۱-۱
- ۱۰۹ ۱-۱-۳- انار ساوه ۳-۱-۱
- ۱۰۹ ۱-۱-۳-۵- انار مریچلی ۳-۱-۱
- ۱۱۰ ۱-۱-۳-۶- انار کارالی ۳-۱-۱

- ۱۱۰ ۱-۳-۷- انار دنگه سیاو
- ۱۱۰ ۱-۳-۸- انار "سووره" (انار سرخ)
- ۱۱۱ ۱-۳-۹- انار خاردار(دریلی)
- ۱۱۲ ۱-۳-۱۰- انار پیرمکاییلی (پوست سیاہ)
- ۱۱۳ ۱-۱-۳- انار شیخا
- ۱۱۴ ۱-۳-۱۲- انار مرادی
- ۱۱۴ ۱-۳-۱۳- انار گرالی
- ۱۱۴ ۱-۳-۱۴- انار خویری
- ۱۱۵ ۱-۳-۱۵- انار محمد صالح خانی
- ۱۱۶ ۱-۳-۱۶- انار پوست سیاہ
- ۱۱۶ ۱-۳-۱۷- انار مهلاحه وی
- ۱۱۶ ۱-۳-۱۸- انار باوازامان
- ۱۱۷ ۱-۳-۱۹- انار شاره بان
- ۱۱۷ ۲-۱-۳- سودمندی درمانی انار
- ۱۱۹ ۱-۲-۳- درمان دامها
- ۱۱۹ ۳-۱-۳- مرحله های رشد میوهی انار
- ۱۱۹ ۱-۳-۳- وله هه نار
- ۱۲۰ ۳-۱-۲- گوزه لی
- ۱۲۰ ۳-۱-۳- هه نار (انار)
- ۱۲۰ ۴-۱-۳- کاشت
- ۱۲۲ ۵-۱-۳- داشت
- ۱۲۲ ۱-۵-۳- آبیاری انار
- ۱۲۳ ۵-۱-۳-۲- هرس انار
- ۱۲۴ ۳-۱-۵-۳- دیگر کارهای داشت
- ۱۲۴ ۶-۱-۳- برداشت
- ۱۲۴ ۱-۶-۳- همیاری در برداشت انار
- ۱۲۵ ۷-۱-۳- نگهداری تازهی انار
- ۱۲۶ ۸-۱-۳- فرآوری انار
- ۱۲۶ ۱-۸-۳- رب انار
- ۱۲۶ ۱-۸-۳- الف- همیاری در جدا کردن دانه
- ۱۲۶ ۱-۸-۳- ب- گرفتن آب دانه ها
- ۱۲۶ ۱- کوبیدن با دست

- ۱۲۶ ۲- وزنه گذاشتن
- ۱۲۷ ۳- با چوب
- ۱۲۷ ۴- با سنگ (هیله ساو)
- ۱۲۷ ۵- با غلتک (بان گلیر)
- ۱۲۷ ۶- با دستگاه های برقی
- ۱۲۷ ۱-۸-۱-۳-پ- صاف کردن
- ۱۲۸ ۱-۸-۱-۳-ت- حرارت دادن
- ۱۲۸ ۱-۸-۱-۳-ث- بسته بندی
- ۱۲۹ ۲-۸-۱-۳- شربت انار
- ۱۲۹ ۳-۸-۱-۳- انار دان یا ترش
- ۱۳۰ ۴-۸-۱-۳- خوراک حازر باش
- ۱۳۰ ۲-۳- گردو
- ۱۳۱ ۱-۲-۳- مرحله های رشد میوه ی گردو بر پایه ی دانش بومی
- ۱۳۱ ۱-۱-۲-۳- پازه ره ژانه
- ۱۳۱ ۲-۱-۲-۳- هه راله (گل)
- ۱۳۲ ۳-۱-۲-۳- که مکولی
- ۱۳۲ ۱-۲-۳-۴- چلمه کته
- ۱۳۲ ۵-۱-۲-۳- کارده وه ژی (کار دکن)
- ۱۳۲ ۶-۱-۲-۳- پاقلییر
- ۱۳۳ ۲-۲-۳- گونه های گردو
- ۱۳۳ ۳-۲-۳- آسیب ها و بیماری های گردو
- ۱۳۵ ۴-۲-۳- بخش های گوناگون میوه ی گردو
- ۱۳۵ ۱-۴-۲-۳- دانش بومی استفاده از بخش های گوناگون گردو
- ۱۳۶ ۲-۳-۵- کاشت
- ۱۳۷ ۶-۲-۳- داشت
- ۱۳۸ ۷-۲-۳- برداشت
- ۱۳۸ ۱-۷-۲-۳- تکاندن میوه ی گردو از روی درخت (وه زته کنای)
- ۱۳۸ ۱-۱-۷-۲-۳- شهنیه ر
- ۱۳۹ ۲-۱-۷-۲-۳- شهن
- ۱۳۹ ۲-۲-۷-۳- گردآوری گردو
- ۱۴۰ ۱- گردآوری گروهی
- ۱۴۰ ۲- پاشارو

- ۳- شارو ۱۴۰
- ۴- به‌شو سمورا (سهم سنجاب‌ها) ۱۴۰
- ۳-۲-۸- فراوری ۱۴۱
- ۳-۲-۸-۱- روغن گردو ۱۴۱
- ۳-۲-۸-۲- گیتهمه‌ژگی ۱۴۱
- ۳-۲-۹- گردو در آیین‌های هورامان ۱۴۱
- ۳-۳- توت سفید ۱۴۲
- ۳-۳-۱- ویژگی‌های درخت توت سفید ۱۴۲
- ۳-۳-۲- مرحله‌های رشد میوه‌ی توت سفید ۱۴۴
- ۳-۳-۲-۱- کولنجه ۱۴۴
- ۳-۳-۲-۲- کلوش ۱۴۴
- ۳-۳-۲-۳- توت زوهرد ۱۴۵
- ۳-۳-۳- گونه‌شناسی توت سفید ۱۴۵
- ۳-۳-۳-۱- تاران‌ی (تهران‌ی) ۱۴۵
- ۳-۳-۳-۲- شهره‌کانی ۱۴۵
- ۳-۳-۳-۳- اصفهانی ۱۴۶
- ۳-۳-۳-۴- شام ۱۴۶
- ۳-۳-۳-۵- پاوه‌ای ۱۴۶
- ۳-۳-۳-۶- کومه‌ده‌ری ۱۴۶
- ۳-۳-۳-۷- خالده‌یه ۱۴۷
- ۳-۳-۳-۸- بی‌دانه (بی‌تومی، بی‌رملی) ۱۴۷
- ۳-۳-۳-۹- شا توت (سووره تفی) ۱۴۷
- ۳-۳-۳-۱۰- که‌لکیته ۱۴۷
- ۳-۳-۳-۱۱- خه‌یرولی ۱۴۸
- ۳-۳-۳-۱۲- خاله‌یی ۱۴۸
- ۳-۳-۳-۱۳- تفه‌زری ۱۴۸
- ۳-۳-۳-۱۴- خانی ۱۴۸
- ۳-۳-۴- کاشت ۱۴۸
- ۳-۳-۵- داشت ۱۴۹
- ۳-۳-۶- برداشت ۱۴۹
- ۳-۳-۶-۱- آماده کردن زمین باغ توت و تمیز کردن آن ۱۴۹
- ۳-۳-۶-۲- آماده کردن (سانالی) محل خشک کردن توت ۱۴۹

- ۱۵۰ ۳-۳-۷- فرآوری
- ۱۵۰ ۳-۳-۷-۱- آرد توت
- ۱۵۰ ۳-۳-۷-۲- کوته
- ۱۵۱ ۳-۳-۷-۳- دوشاو
- ۱۵۱ ۳-۳-۷-۴- حلوی شیرهی توت
- ۱۵۱ ۳-۳-۷-۵- مربای توت
- ۱۵۱ ۳-۳-۸- ارزش گونه‌های درخت از دیدگاه باغبانان
- ۱۵۲ ۳-۳-۹- بهترین گونه‌های پیوند از نگاه باغبانان
- ۱۵۴ ۳-۴- انگور
- ۱۵۴ ۳-۴-۱- گونه‌های انگور
- ۱۵۵ ۳-۴-۲- روند رشد انگور
- ۱۵۶ ۳-۴-۳- کاشت
- ۱۵۷ ۳-۴-۴- داشت
- ۱۵۷ ۳-۴-۴-۱- شخم زدن تا کستان
- ۱۵۸ ۳-۴-۴-۲- هرس درخت انگور
- ۱۵۹ ۳-۴-۵- نمودار تحلیل روند انگور سیاه دیم در دو بخش از هورامان
- ۱۶۰ ۳-۴-۵-۱- هورامان لهن
- ۱۶۰ ۳-۴-۵-۲- هورامان ژاوه‌رود
- ۱۶۰ ۳-۴-۶- فرآوری
- ۱۶۰ ۳-۴-۶-۱- کشمش
- ۱۶۰ ۳-۴-۶-۲- شیرهی انگور
- ۱۶۱ ۳-۴-۷- درست کردن پل آویزان با ساقهی درخت مو
- ۱۶۲ ۳-۵- گلابی
- ۱۶۲ ۳-۵-۱- گونه‌های گلابی
- ۱۶۲ ۱- گلاوی
- ۱۶۲ ۲- برشتی
- ۱۶۳ ۳- شاه امرود
- ۱۶۳ ۴- (هه‌مرو به‌ی)
- ۱۶۳ ۵- تایی
- ۱۶۳ ۶- میانه‌ای
- ۱۶۴ ۷- سیاه (سیاوله)
- ۱۶۴ ۸- کویزه

- ۹- دم کج ۱۶۴
- ۱۰- بلان یا قرچه ۱۶۵
- ۱۱- بیاره ۱۶۵
- ۱۲- کویله ۱۶۵
- ۱۳- سی فرمه ۱۶۵
- ۱۴- مرو ویسی ۱۶۵
- ۱۵- پاراو ۱۶۶
- ۳-۵-۲- روش‌های نگهداری امرود ۱۶۶
- ۳-۵-۲-۱- نگهداری به صورت تازه ۱۶۶
- ۳-۵-۲-۱-۱- نگهداری در جعبه ۱۶۷
- ۳-۵-۲-۱-۲- نگهداری با روش (ئاوهن) ۱۶۷
- ۳-۵-۲-۲- نگهداری به روش خشک کردن ۱۶۸
- ۳-۶- بازسازی نیم رخ تاریخی روستای یالنگان ۱۶۸
- ۳-۶-۱- نیم رخ دوران باستان ۱۶۹
- ۳-۶-۲- دوره‌ی صفویه ۱۷۰
- ۳-۶-۳- دوره‌ی کنونی ۱۷۱
- ۳-۷- نیم رخ تاریخی روستای ژنین ۱۷۲
- ۳-۷-۱- نیم رخ تاریخی یکم (پیش از ۱۳۱۰) ۱۷۲
- ۳-۷-۲- نیم رخ دوم (از سال ۱۳۱۲ تا ۱۳۵۰) ۱۷۳
- ۳-۷-۳- نیم رخ سوم (از آغاز دهه‌ی ۱۳۵۰ تا کنون) ۱۷۴

بخش چهارم

۴- جنگلداری

- ۴-۱- چگونگی تعیین هنگام کار و آسایش در گذشته ۱۷۷
- ۴-۲- درخت بنه ۱۸۲
- ۴-۲-۱- ویژگی درخت بنه ۱۸۲
- ۴-۲-۲- برداشت سقز از درخت بنه ۱۸۴
- ۴-۲-۲-۱- روند سقزگیری از درخت بنه ۱۸۵
- ۴-۲-۲-۲- آیین جشن کهن جوشاندن سقز ۱۹۷
- ۴-۲-۲-۳- زیان‌ها و آسیب‌های کاری ۲۰۰
- ۴-۲-۲-۴- ابزارهای مورد استفاده در سقزگیری ۲۰۰
- ۴-۲-۳- تقدس درخت بنه در هورامان ۲۰۱

- ۲۰۳..... ۴-۲-۴- خواص درمانی بنه..
- ۲۰۶..... ۴-۲-۵- دیگر کاربردهای درخت بنه
- ۲۰۷..... ۴-۳- بلوط.
- ۲۰۷..... ۴-۳-۱- گونه‌شناسی درختان بلوط.
- ۲۰۸..... ۴-۳-۲- مرحله‌های رویش بلوط
- ۲۱۰..... ۴-۳-۳- میوه‌ی بلوط
- ۲۱۱..... ۴-۳-۳-۱- قلوچ (کلاهک)
- ۲۱۱..... ۴-۳-۳-۲- میوه بلوط (میوه‌ی کپسولی)..
- ۲۱۱..... ۱- دنی (لپه‌ها)
- ۲۱۱..... ۲- جوت (جفت)...
- ۲۱۱..... ۳- نازاد جوت یا زردک.
- ۲۱۲..... ۴-۳-۳-۳- فراورده‌های میوه‌ی بلوط..
- ۲۱۳..... ۱- ته‌قه به‌لوی (گردآوری میوه‌ی بلوط)...
- ۲۱۴..... ۲- جدا کردن میوه‌ی بلوط از کلاهک.
- ۲۱۴..... ۳- برشته کردن بلوط..
- ۲۱۵..... ۴- جدا کردن پوست از لپه‌ها (دنی)...
- ۲۱۶..... ۵- آبکشی
- ۲۱۶..... ۶- جدا کردن زردک..
- ۲۱۶..... ۷- تهیه آرد
- ۲۱۷..... ۸- کاربرد کلاهک بلوط (قلوچ)...
- ۲۱۷..... الف- کونه.
- ۲۲۰..... ب- چرم کفش..
- ۲۲۱..... پ- خیک
- ۲۲۲..... ۹- کاربرد پوست بیرونی (جوت) برای (مشک)...
- ۲۲۷..... ۱۰- لایه‌ی میانی (زردک)
- ۲۲۸..... ۴-۳-۳-۴- چوب پنبه (پیفی)...
- ۲۲۹..... ۴-۳-۳-۵- ارزش بلوط در پزشکی سنتی هورامان
- ۲۳۲..... ۴-۳-۳-۶- مازو گونه‌ای بلوط پرارزش
- ۲۳۳..... ۴-۳-۳-۷- تهیه ذغال از چوب بلوط
- ۲۳۴..... ۴-۳-۳-۸- بهره‌برداری‌های دیگر از درخت بلوط.
- ۲۳۴..... ۴-۴- کیکف درختی بی‌ثمر و با ارزش
- ۲۳۵..... ۴-۴-۱- کارهای دستی ظریف

۲۳۵ ۴-۴-۲ دستگاه جیکه نه
۲۳۶ ۴-۵ میله و درختی در حال نابودی.
۲۳۸ ۴-۶ انجیر کوهی
۲۴۰ ۴-۶-۱ انجیر پاکوتاه شاهو.
۲۴۳ ۴-۷ درختچه‌ی ارغوان
۲۴۷ ۴-۸ تعیین بلندی رشد درختان از رودخانه

بخش پنجم

۲۵۱ ۵- پژوهش‌های انجام شده در باره‌ی گفتمان کتاب
۲۵۷ کتاب‌شناسی..
۲۶۷ نمایه
۲۷۱ درباره‌ی نگارندگان..

English Summary 1
-----------------	---------

زبان‌گاه زاکروس